

PERU

hemel en hel

((INTRO)) Geen land in Zuid-Amerika dat zó bereisd wordt door Europeanen, Aziaten en Noord-Amerikanen als Peru. De eerste georganiseerde 'expedities' vonden plaats in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Veertig jaar later is er nauwelijks iets aan de reisroute en de reisdoelen veranderd. Met natuurlijk Machu Picchu, de verborgen Incastad, als hoogtepunt. Het is wel heel massaal geworden. Wie dat niet aanstaat, die kan ook heel goed de ongebaande paden verkennen. ((EINDE INTRO))

De rotsrichel waarover de kleine drager voor me zich soepel beweegt is vijf schoenzolen breed. Links de overhangende massieve bergwand, rechts een peilloze diepte. Het is maar twee meter, deze angstaanjagende versmalling in het Incapad. Maar twee meter is meer dan genoeg voor een misstap, meer dan genoeg om lang en fataal te tuimelen. Er had een touw langs de wand moeten zijn. Het is er niet... Dus een, twee, drie in godsnaam! Ik tel ze hardop; zes passen, dan ben ik relatief veilig aan de andere kant.

Mijn knieën zijn nog steeds van slap rubber als we goed een half uur later bijna haaks een rotswand rondend. Dan gebeurt het! 'Aan de grond genageld'. Een cliché, maar er is geen andere manier om te beschrijven wat er met je gebeurt als je van het ene op het andere moment het uitzicht hebt op Machu Picchu. Het ligt zomaar aan je voeten. Ongerept, alsof er al eeuwen niemand komt. Het rosse licht van de jonge dag kleurt de nevel die er hangt tussen de grotendeels dakloze gebouwtjes. Er heerst een heilige stilte, buiten het gebonk van je hart. We zwijgen en proberen het tafereel te bevatten. Een groen plateau, vol muren en geplaveide straatjes, trappen en bordessen. Een enkel verdwaald boompje. Recht achter het plateau een steile bergpiek, de tweelingzuster van Machu Picchu: Huayna Picchu. En rondom even steile afgronden, soms onderbroken door series terrassen.

We stonden daar maar en vergaapten ons. Misschien wel minutenlang. Toen kwamen we als op stil commando in beweging. Rotsgruis knerpte onder onze zolen terwijl we afdaalden naar het wachtershuisje waarvoor een ernstig kijkende man in een semimilitair tenue ons stond op te wachten. De feitelijke toegang tot het magische heiligdom waarvoor we bijna vier dagen lang trede na trede het beroemdste van alle Incapaden hadden bedwongen.

Alleen de Inca trail is nog een heel zuivere ervaring

Dat was 1985. Twee jaar nadat het nog relatief onbekende wereldwonder Machu Picchu op de UNESCO-lijst van Werelderfgoederen was geplaatst. In een kwart eeuw is er idioot veel veranderd in de wereld. Ook Peru ontkwam daar niet aan. Wat in '85 nog vrij authentieke en vaak zelfs gevaarlijke belevenissen waren, dat zijn nu vaste onderdelen van toeristenprogramma's waarvoor je in de rij

moet wachten. Noem ze maar op: Nazca, Colca Cañyon, Cusco, Titicacameer en zeker Machu Picchu. Behalve als je voor die laatste, voor die magische heilige plaats, bijna vier dagen sjouwen over hebt. Op grote hoogte – gemiddeld drie kilometer – dalend en klimmend, over trappenstelsels van veel te hoge en lange treden, langs afschuwelijke ravijnen, over glibberige geitenpaadjes.

Vandaag de dag is de Inca trail lopen, met aan het eind de beloning van het zicht op een verlaten Machu Picchu, de enige zuivere ervaring die nog vergelijkbaar is met hoe het een kwart eeuw geleden was.

Misschien is het de Amazone, misschien ook niet

Ergens zijn we op een soort flinke sloep gestapt, met een baldakijn als dak. Niet tegen de zon, zo bleek later, maar tegen de regen die ons plotseling, genadeloos en verstikkend omsluit. Maar alsof er een schakelaar wordt omgezet is daar dan ineens weer het volle licht, de brandende zon, schitterend in het groenblauwe water. We bevaren de bovenloop van de Amazone, zegt de gids. Dat is niet waar, blijkt later; dit is een van de tientallen regenwoudrivieren die in het brongebied van de Amazone ontspringen, maar of er een directe verbinding bestaat?

Het sprookje is er niet minder om. We glijden door een natuurfilm. Schreeuwende rode ara's in de bomen, gegil uit de groene massa die ons bijna helemaal omsluit, drijvende stammen die je maar zo voor krokodillen aanziet en vliegende insecten van het formaat winterkoninkje. Ze lijken stuurlaars of blind, want met regelmaat botst er eentje luid grommend of snerpend tegen je hoofd.

Als we aanleggen bij een stevige steiger is dat een lichte teleurstelling. Twee uur lang voelden we ons pioniers, de bijna-eerste blanken in deze wildernis. Maar we zijn toeristen en dit is een stoer, maar luxe resort, waar we nu gaan luieren. Drankje, hapje, tamme ara.

Zwemmen! Wie durft? Het barst hier van de piranha's. En misschien wel nóg gevaarlijker waterbeesten. Mooie bruine kinderen dagen ons uit. We plonzen ze na en blijven druk bewegen en roepen; je hebt geen idee wat er rond je heen zwemt. Later: we zitten op de steiger, voeten in het water, primitief hengeltje uitgelegd, geen aas aan het haakje. Ze bijten! Overal; in de aasloze haken én in onze tenen. Maar het is meer sabbelen dan knabbelen, laat staan verscheuren. We slaan een paar van die prachtig gekleurde monsters aan de haak. Piranha's van het formaat schol, met toch wel heel indrukwekkende, vlijmscherpe tanden.

Echte wilden in het regenwoud!

Vanuit het resort is er een avontuurlijk uitstapje in het regenwoud. Sommigen van ons dragen regenkleding; tegen de insecten. De gids is op blote voeten en gaat gekleed in niet meer dan een rood Adidas-broekje. Waar het woud wijkt staan vijf, zes grote, goedgebouwde houten hutten. Echte Indianen. Wel geciviliseerd; shirts en shorts, gypies en teenslippers. De schoolmeester showt ons het schoollokaal.

Op de terugweg stuiten we onverwacht op wilden. Een man met een speer en een vrouw met een kind op de arm. Ze zijn bloot, op een lendendoek na. Onze gids gebaart ons heel stil te blijven staan.

Hij gaat in gesprek met de beschilderde krijger. De mannen in onze groep staren naar de grote stevige borsten van de Indiaanse. De gids draait zich naar ons; we mogen foto's maken voor twee dollar per persoon. Reisgenote Madeleine port een elleboog in mijn zij. "Da's die schoolmeester, kijk, kijk dan toch!"

De reisleader die deze vroege ervaring leest, moet glimlachen. Het ligt er tegenwoordig misschien nog iets dikker bovenop dan vroeger, maar verder is er niet zoveel veranderd. Overal, en daar is Peru geen uitzondering in, doen lokalen toneelstukjes om de toerist de illusie van authenticiteit te geven. De dollar regeert in het meest toeristische en snelst ontwikkelde land van Zuid-Amerika.

Toch zijn ze er wel; echte Indianen. Nog maar vier jaar geleden is in het Amazone-regenwoudgebied, tegen de grens met Brazilië, een stam ontdekt die nog nooit blanken had ontmoet. En wie de moeite neemt om zelf een boottocht te boeken in het Parque Nacional de Manú, die kan de Indiaanse dorpsbevolking leren kennen zoals die echt leeft.

Maar koester geen illusie; televisie en mobiele telefoon zijn overal. De jongeren – zelfs de oudere jongeren tot in de veertig – weten precies welke kleren en welke schoenen hip zijn. Ze aanbidden Christina Aguilera en hebben hun dromen aan haar succes opgehangen.

Monsterkloof Colca is van een helse schoonheid

De hel is adembenemend mooi. Colca Cañon ervaar je als de toegang tot de onderwereld. Hoe diep kan een ravijn zijn? Van deze reuzenincisie in massief koel gesteente heb ik nooit de bodem kunnen ervaren. Hij was er misschien toen we over die deinende touwbrug met zijn klapperende stammetjes van de ene steile wand naar de andere verhuisden. Ik heb hem niet gezien. Terwijl ik alleen maar langs mijn schoenen had moeten durven kijken. Het stammetjesvloertje was als een pianoklavier; drie stammetjes, een gat, twee stammetjes, een gat, drie stammetjes... Ik heb, zolang als ik me herinner, een gruwelijke hoogtevrees. In die zin was Colca Cañon de hel.

Trillend stappen we aan de andere kant van de monsterkloof op vaste grond. Buiten ons is er nog maar één mens op de wereld; een oude vrouw, onder haar arm een onduidelijk bundeltje geklemd. Zij kijkt ons verbaasd na als we in ganzenpas de slingerende bergweg oplopen. Dan stapt ze zonder aarzelen de nog naschommelende touwbrug op.

Waar wij in alle eenzaamheid de bergweg opliepen, daar staan nu lange rijen bussen op het asfalt te wachten. De passagiers, allemaal toeristen, worden in kleine groepen naar een punt geleid waar condors op de thermiek boven het ravijn drijven. Er wordt gefluisterd dat ze hier stiekem kadavers gevoerd krijgen, zodat ze altijd voor de toerist beschikbaar zijn. Wie het exclusiever en authentieker wil, die regelt zijn eigen vervoer – gaat een flink stuk wandelen bijvoorbeeld – en die vindt geheid zijn eigen plekje en dito condors.

Een met de kosmos

Een dun matje tussen mijn bezwete rug en een even dun dekentje over mijn rillende lijf. In de kamer hiernaast hoor ik de anderen druk praten en lachen. Waar zijn we precies? Ik drijf weg op vreemde herinneringen en nieuwe avonturen.

Het was hoogteziekte, zeiden ze. Ík hoogteziek? Dat waren toch anderen? Ik heb ze zelf nog zuurstof gegeven. En naar de jeep geholpen. Maar ze zeggen dat het daarna mijn beurt was. We waren te gast bij lokalen. Er was – na lange tijd – bier! Maar ik hoefde niet, voelde me raar. Ben naar buiten gegaan, de vrieskou in. Op mijn rug in het harde koele gras. Ogen wijd open en staren. Naar die onmetelijke vergiet waarachter die kosmische lamp brandt. De aanblik van zo onbevatbaar veel ruimte, afgeladen met twinkelende lichtjes... het zou niet erg zijn om daar nu in opgenomen te worden.

Toen reizen nog knap gevaarlijk was

De vlakke lijkt eindeloos, is in elk geval eindeloos saai. Maar we moeten er door om van spannend punt A naar spannend punt B te komen. Een recht en bonkig, ongeplaveid spoor. We soezen terwijl we heen en weer geschud worden en dan schieten we als katapultpropjes naar voren in de cabine. De jeep staat stil. Op vijf meter voor ons ligt de eerste jeep op zijn kop, drie wielen in de lucht. Het vierde is verdwenen. In de berm twee reisgenoten, bebloed gezicht.

Er is een dokter in ons gezelschap, godzijdank. Hij kalefatert het bejaarde duo op. Maar de schok was te groot. Later die avond nemen ze afscheid van ons; ze gaan terug naar huis, dit is niet hun soort avontuur.

De dokter in ons gezelschap is een geruststellende aanwezigheid. Hij is jong, net als wij, aardig en grappig. De dokter is ook een blok aan het been voor de reisleader. Zijn kwaliteit reist hem vooruit. Overall waar we in een nieuwe kleine gemeenschap arriveren, staan de zieken en gekwetsten ons op te wachten. Vreselijke aandoeningen als geestesziekte, blindheid, kinderverlamming of wat daar op lijkt, maar vooral; afschuwelijke ontstekingen. Aan de gang gehouden door bindsels van natte oude kranten, weggemoffeld onder dikke lagen vuil textiel.

De dokter geeft aspirientjes weg, maakt wonden schoon, plakt pleisters. Hij heeft de moed om kinderen en vrouwen met behapbare problemen er uit te halen en de burgemeester of de politieman te negeren die vooraan staan, aandacht eisen voor hun onduidelijke of onbeduidende klacht.

“Wim, sorry, kom op; we moeten echt verder,” zegt de reisleader.

De stoffige woestijnweg, op andere plekken akelig smal en akelig kronkelend langs bergmuren en diepe afgronden, was de route Puno-Cusco. Twee dagen kostten die – wat is het; 400 kilometer? Nu is het een uitstekende, brede tweebaans snelweg – op sommige korte stukken zelfs vierbaans – die je makkelijk in zes uur doet.

Dokters hebben nog steeds dezelfde aantrekkingskracht. En een beetje ervaren reiziger heeft daarvan geleerd. Die deelt pijnstillers uit, met nadrukkelijke voorschriften over hoe en wanneer te gebruiken. Het ritueel heelt vaak beter dan het middel.

De oude dame en de goden

Maria Reiche; ik had over haar gelezen. Toen Erich Von Däniken nog in mijn boekenkast mocht staan met zijn beroemde maar omstreden boek 'Waren de goden kosmonauten?' Bij de stad Nazca in Peru liggen op een hoogvlakte enorme geometrische en gestileerde figuren in het landschap, bestaande uit ondiepe groeven. Volgens Von Däniken zijn het bakens voor buitenaardse wezens die ooit op onze planeet zijn geland.

Maria Reiche was een toegewijd wetenschapper die bijna haar hele werkzame leven bezig is geweest de Lijnen van Nasca te duiden. Het is haar niet gelukt. Ik trof haar zuster buiten het bescheiden museumpje dat bij Nasca was ingericht; tegelijk hun huis en de plaats van waaruit Maria haar onderzoek deed. De zus taxeerde mijn jongehonderig enthousiasme als oprecht en besloot een uitzondering te maken; ik mocht met Maria spreken.

Van het gesprek zelf herinner ik me weinig of niks; wel van de indruk die Maria op me maakte. We zaten op een stenen bankje en ze vertelde en vertelde... Ik was in mijn hoofd vooral bezig met de vraag wat een vrouw beweegt om in deze vreselijke verlatenheid de wetenschap te dienen. Ze leek heel erg op een non die niet anders kan dan haar leven aan god wijden. Maria zag er uit als een non, een ontzettend lieve en aardige non. Maar ook enorm eenzaam.

Ik heb altijd gedacht dat ik mogelijk de laatste journalist was die haar gesproken heeft; ze was toen al zo broos, en wars van media-aandacht. Maar heel veel later las ik dat ze pas in 1998 op 95-jarige leeftijd is overleden. Maria is begraven op een steenworp afstand van het bankje waarop we hebben zitten praten.

Het had ons 25 jaar geleden nogal wat moeite gekost om in ons uppie een vliegtuigje met piloot te regelen. Dat is nu echt geen probleem meer. Het ooit zo lege Nazca is tegenwoordig druk in de lucht en druk op de grond. Zó druk dat de oeroude lijnen het gevaar lopen te vervagen. Een insider vertelde me dat er nu 's nachts trekkertjes aan de slag gaan om de ondiepe greppels weer scherp te maken.

Big business op het Titicacameer

Het is er koud en vochtig. Ik kan me niet herinneren één dag de zon gezien te hebben. Je kunt Peru niet doen zonder het Titicacameer bevaren te hebben. Maar wat een vreselijke treurnis. Zelfs wij, onervaren avonturiers, hadden het idee dat hier iets niet klopte. Ernstiger dan die twee wilden in het regenwoud. We voeren in een gemotoriseerde boot die er aan de buitenkant uitzag als een gestroomlijnde bundel riet, maar aan de binnenkant als een visserssloep.

Het eilandje dat we naderden verhief zich nauwelijks boven het kille water. We stapten aan wal en kregen wat ons was beloofd: de sensatie dat de grond onder je golft, dat je op een waterbed loopt. Uit een keurige rieten hut kwamen een vrouw en twee kinderen tevoorschijn. Ze hadden kennelijk zojuist hun handwerkzaamheden beëindigd en boden ons nu de resultaten aan.

We stapten wat rond en voelden ons om onduidelijke redenen miserabel. Toen we weer wegvoeren keken we niet om.

De eilanden van de Amantani- en Taquile-groep in het Titicacameer zijn tegenwoordig geconfisqueerd door touroperators. Geconfisqueerd is misschien een onaardig woord, maar in de praktijk hebben alle reisorganisaties die hier actief zijn hun 'eigen eiland'. Groepjes toeristen worden aan- en afgevaren. De boten zijn allang niet meer de traditionele rietbundels; die waren in 1985 zelfs al zeldzaam. Maar in de 21-ste eeuw zijn deze boten snelheidsmonsters. Hoe sneller de boot, des te meer groepen kun je afzetten...

Van Puno, de nabij gelegen centrale toeristenstad, zeggen zelfs reisleiders nu dat het *over the top* is. Zoals de charmante vissersdorpjes aan de Spaanse costa's in de jaren zeventig door massatoerisme verloederd zijn geraakt.

Illegaal dronken in the middle of nowhere

Waar was het? Ik weet het niet meer. Misschien op de Inca trail van Vilcabamba naar Machu Picchu, misschien ergens op een uitstapje tijdens de trip over de 'Amazone'. Een flinke sjouw door een druipend woud bracht ons bij een indianendorp aan een rivier. We bezochten de illegale rumfabriek. En we gingen naar buiten met flink wat flessen illegale rum onder de armen. Het feestje-in-de-openlucht was rumoerig. Er werd geflirt, gezongen, geruzied. En op het eind waren er mensen weg.

De nacht brachten we door onder muskietennetten, in de open lucht. Ik werd wakker met een bonkende rumkop van het digitale HEMA-horloge aan mijn pols. Welk knopje ik ook beroerde; de wekker hield niet op. In opperste boosheid rukte ik het bandje los en wierp het plastic onding van vijftien gulden ver van me weg. Vanuit het niks schoten kleine bruine mannen tevoorschijn; wie het eerst bij de plek was waar mijn op hol geslagen pruthorloge was geland.

Ballpoints en snoepjes; die deden het ook heel goed. In elk dorpje was je Sinterklaas. Later las ik ergens dat al die weggegeven ballpoints terug te vinden zijn als handelswaar in kioskes en minipostkantoortjes.

Rachmaninoff tussen regenwoud en ruïnes

De mooiste ervaring van alle; een waar je helemaal niet voor naar Peru hoeft, een die je overal kan overkomen. Maar toevallig gebeurde hij mij op de voorlaatste dag van de Inca trail. Het is zo'n ervaring die in je geheugen gebeiteld staat omdat hij zo bizar is, een die – na tientallen jaren – de kapstok blijkt waaraan al die andere avonturen zijn opgehangen.

We waren bijna aan het eind van die voorlaatste dag van klimmen en dalen, over glibberige en soms onneembaar lijkende bergwoudpaadjes. De dragers lachten en plukten cocobladen, huppelden naar boven terwijl wij ons kreunend en hijgend aan struiken vastgrepen.

Er was een soort bergweitje waar iedereen wachtte op de laatst aankomenden. Telkens als iemand helemaal kapot die laatste meters had gehaald werd er lang en luid geapplaudiseerd. Ik was misschien de voorlaatste. Het applaus werkte als een warme douche. Tien minuten op de rug liggend uithijgen en we waren klaar om af te dalen. Het ging plezierig snel en makkelijk. Maar geen idee waar we ons bevonden. Links een hoge bergwand, vóór ons een kronkelend dalend rotspad en rechts een groene woestijn met af en toe een opening; die bood uitzicht op een peilloze diepte.

Plotseling hield het groen op en keken we uit over een steil dalende helling van een soort kolengruis. 'Kijk daar,' wees de gids. Vijfhonderd meter lager – of zo iets – ontwaarden we een klein plateau met iets wat een etablissement kon zijn, compleet met terras en parasols. 'Twintig minuten, dan kunnen jullie iets kouds drinken en douchen,' grijnsde de gids. 'Twintig minuten?' gilte de tomatenzaadhandelaar, 'Ik wil het nu!'

'Ik ook!' riep de dokter en ze stortten zich op hun kont de zwarte helling af. Ik bedacht me niet en sprong ze na. De stofwolken waren gigantisch en smerig. Mijn billen werden schrikbarend heet. Sturen was er niet bij, de snelheid liep angstig hoog op. Maar ineens stonden we gedrieën naast elkaar op dat goddelijke terras, waar we overspoeld en omsloten werden door hemelse muziek. Ik kende die magische klanken, maar pas later leerde ik dat dit Rachmaninoffs pianoconcert nr. 2 was.

Mijn beschrijving doet bij reisleiders van nu geen belletje rinkelen. Misschien omdat de plek tegenwoordig een vast overnachtingskamp is, waarbij het hotelletje van toen in het niet valt. Want ik lees op de Engelse Wikipedia: *The name Wiñay Wayna (forever young) (win-yay-way-na) is used to refer to both a hostel–restaurant–camp site and a set of Inca ruins. Two groups of major architectural structures, a lower and upper, are set among multiple agricultural terraces at this concave mountainside site. A long flight of fountains or ritual baths utilizing as many as 19 springs runs between the two groups of buildings. From Wiñay Wayna the trail undulates along below the crest of the east slope of the mountain named Machu Picchu. The steep stairs leading to Intipunku (sun gate) are reached after approximately 3 km. Reaching the crest of this ridge reveals the grandeur of the ruins of Machu Picchu, which lie below. A short downhill walk is the final section of the trail.*

Het kan niet missen: dit is mijn Rachmaninoff-hotel!

Er was een toilet, een douche, er waren ijsco's en koud bier. Zomaar middenin een regenwoudvallei! Schoongewassen zaten we met de benen opgetrokken op een plastic stoel op het terras, koud biertje onder handbereik. En al die tijd Rachmaninoff! Zo leer je van je klassieken houden. Mijn leven kon niet meer stuk.

Bijschrift/kader informatie:

Alle veranderingen en verlies aan authenticiteit ten spijt; in Peru kun je nog steeds pure en onvergetelijke reiservaringen opdoen. Peru is bovendien heel veilig geworden. Veel jonge meiden hebben zonder noemenswaardige problemen lange trektochten door de binnenlanden gemaakt. De Europese hoofdsteden zijn zeker niet veiliger. Van de bekende grote Peruaanse steden zijn Lima en Cusco veilig zolang je je rond de centrale pleinen ophoudt. Daar opereert sinds een jaar of acht de Toeristenpolitie. Van Cusco moet je houden; het is de meest bezochte plaats in Zuid-Amerika. Ongeveer wat Kathmandu (Nepal) in de jaren zeventig voor de rugzakhippies was; je blijft er drie maanden hangen, maakt deel uit van de relaxte internationale gemeenschap voor je misschien verder trekt. In het centrum van Cusco kost een warme maaltijd 25 dollar. Vijf straatjes verder één dollar.

Het circus aan de voet van Machu Picchu is veel mensen te veel; zij zouden beter naar het noordelijker Cajamarca kunnen gaan. Het is de plaats waar de dertiende en laatste heerser van het Incarijk, Atahualpa, koning van Quito, door de Spaanse veroveraar Pizarro werd vermoord. Cajamarca wordt wel het nieuwe Machu Picchu genoemd.

Voor mensen die van trekking, wandelen en klimmen houden is het Parque Nacional de Huascaran de aangewezen bestemming. Schitterende bergen, ijsformaties en vergezichten. Er zijn diverse kleinere, gespecialiseerde reisorganisaties die maatreizen voor je kunnen maken. Bijvoorbeeld Anderlicht.nl.

Met dank aan Erik van de Pol die onder meer als reisontwerper en reisleader voor SNP Reizen actief is. Peru, met name voor trekking- en klimvakanties, is een van zijn specialismen.